

ВЕЛИКІ СВІТИ МАЛОЇ ПРОЗИ

Ткаченко Т. Онтологічний вимір української малої прози кінця XIX – XX століть : монографія. – Київ: Освіта України, 2017. – 470 с.

Говорити про діалектику граничного буття та межової ситуації в нашому письменстві – справа нелегка й невдячна, хоча б тому, що є багато такого, про яке воліють делікатно мовчати, забуваючи життєве правило: де не мовить істина, рано чи пізно озвуться гради. Тому монографія Тетяни Ткаченко на часі, адже є важливим внеском у вітчизняне літературознавство, зокрема в корпус досліджень малої прози, у якому окреслено художню проекцію революційно-воєнних колізій початку XX ст., визначено хронологічні межі Другої світової війни в національних координатах, простежено взаємозв'язок макро- і мікрокосму, а також висвітлено вияви буття в рефлексивній прозі. У книжці знайшлося місце як відомим митцям, так і тим, чия творчість свідомо чи несвідомо замовчувалася.

У своєму дослідженні парадигми національного буття української малої прози авторка зосереджує увагу на таких аспектах, як мілітарний дискурс, сміховий дискурс, “універсум” дитини, самообсервація в літературних координатах.

В аналізі малої прози дослідниця відштовхується від розуміння художнього твору як такого, що в ньому наявна сковородинська тріада – макрокосм, мікрокосм і світ символів, що дає можливість розглянути його з позиції об'єктивної даності та суб'єктивної самості.

Калейдоскоп емоцій, барв, настроїв, подій, персонажів, балансування між надривом і сміхом, трагіфарсом і гротеском, а відтак і розмаїття зовнішніх та внутрішніх конфліктів. Авторка не лише фіксує ці особливості тогочасного літпроцесу, а й подає їх у відповідному мотиваційному полі, підводить до висновку: “Об'єднавчим виступає граничне буття, що може збігатися із нав'язаною ззовні межовою ситуацією, котрі зумовлюють вербальну сублимацію переживань та думок. Письменники – свідомі речники українства у досі шовіністично-колонізаторському контексті, які утверджують право України на самобутність та незалежність” (с. 228).

Т. Ткаченко неабияку увагу приділяє мілітарному дискурсу малої прози. Письменники розуміли фатальність і війни як такої, і її наслідків у трьох онтологічно значимих локусах: місті,

селі, природі. Приходить усвідомлення того, що людина й природа в мілітарному світі інші, а поділ на “своїх” і “чужих” невблаганно трансформуються в межу між тими, хто загинув, і тими, хто вижив. “Табуйовані емоції, спричинені браком засобів подолати невідповідність “здаватися – бути”, реалізуються у сміху, який стає порятунком фізичного безсилля” (с. 228).

Викликає захоплення те, з якою сміливістю дослідниця вписує в серйозне дослідження дитячу літературу, доводячи її вагу в самопізнанні й осягненні “буття-у-світі”, адже вона висвітлює, пояснює, розтлумачує процес формування та виховання, зміни чуттєвої рецепції світу, пов'язані з дорослішанням. Герой-дитина перебуває в зоні постійної небезпеки ідеологічних та поведінкових впливів, він контактує із зовнішніми осередками – родиною, природою, суспільством, шукає морально-етичні цінності та визначає для себе онтологічні пріоритети. Доростаючи до світу дорослих, герой орієнтується вже на власну сутність, на пошук компромісів між душевним і тілесним, на екзистенційний вибір, метання між життям і смертю.

Мала проза кінця XIX – XX століть є своєрідною мозаїкою, печворком, з якого постає картина українського світу відповідного періоду. Вдало вибрана проекція, у якій варто її розглядати, – це “особисте – громадське – національне – загальнолюдське”. Така проекція дає змогу простежити і внутрішні конфлікти, і конфлікти із соціумом, і особливості

вибору, здійснюваного героєм, і пошук примирення між загальнолюдським і національним у світі перемог і поразок, показати цілісність та єдність тогочасної літератури, попри різницю вікових та історичних контекстів, ідеології, території. Світ дітей і дорослих, людини української та радянської, людини відкритого поля бою та упівської криївки, людини материкової та діаспорної об'єднуються завдяки означнику "національна мала проза кінця XIX – XX століть", стають пазлами єдиної картини української літератури.

Беззаперечно, монографія Т. Ткаченко "Онтологічний вимір української малої прози кінця XIX – XX століть" – вагомий внесок у національні

літературознавчі студії. Її здобутки – оригінальна інтерпретація вже знаних та інтерпретованих текстів, уведення в національний контекст маловідомих творів, повернення до наукового обігу первісних варіантів текстів, що свого часу зазнали цензурних коректив, сміливість нерозмежовування материкової та діаспорної літератури, дорослих і дитячих текстів, говоріння про малу прозу УПА не як окремого явища, а як невід'ємної частини національної літератури. Особливо актуальна ця праця в наш час, адже вона яскраво засвідчує, що саме література в найскрутніші часи виступає парадигмою національного буття в усіх його виявах.

Отримано 31 жовтня 2017 р.

Деркачова Ольга
м. Івано-Франківськ

ВСЕСВІТ. – 2017. – №5-6.

Черговий номер часопису знайомить із сучасною арабською поезією, добіркою перекладів пісень "Бітлз", поетичними творами Маріуша С. Кусьона та Улдїса Берзінша. У рубриці "Проза. Драма" надруковано історичний роман Юліуша Словацького "Король Лядови", фрагмент роману Едуарда Мендоса "Від Гурба ані звістки", повість Івана Брайдиша "Гріх і покаєння", новелу Томаса Валя "Сантос", оповідання Луїзи Ердріх "Нерон", Гелен Оєємі "Якщо книжку замкнуто для цього напевно є файна причина чи не так", поезію в прозі Оскара Вайлда. У рубриці "Письменник. Література. Життя" зі статтями й есеями виступають Роман Ващук ("Для нас тепер залишається викликом власна культурна інтеграція", інтерв'ю), Даніель-Анрі Пажо ("Образотворчість (від культурних кліше до імажинарного)", Томас М. Приймак ("Злегка вузький розріз очей (українці, турки і татари)", Мануель Альтолагірре ("Федеріко Гарсія Лорка, драматичний поет"), Сергій Тарадайко ("Щодо Раціо"), Олександр Овсюк ("З індійських споминів: Колката"), Любов Артамонова, Альона Нерід ("Побратим українських письменників (До 125-річчя від дня народження К. Г. Паустовського)", Костянтин Родик ("Ольга Токарчук: ігри з часом"), Володимир Скринченко ("Пол МакКартні та його сержант Пеппер"). У рубриках "Літературні діалоги" та "Із погляду рецензента" вміщено матеріали Віктора Мотрука ("Переклад книг – цікава справа, адже вона дозволяє самому поринути у незнаний світ і відкрити його для всіх охочих"), Костянтина Буркута ("Дві драми на тему "Житейської брехні (на матеріалі п'єс М. Горького "На дні" та Х. Ібсена "Дика качка")"), Ігоря Кир'янчука ("Коронування думки: постать Михайла Ореста в українській літературі") і рецензії Юлії Паленко та Марини Григор'євої. На закінчення номера – оповідання Андреа Каміллері "Делікатна справа".

І. Х.

Наші
презентації